

דיני תחנון - שיעור 439**I. כללי הענין**

(א) **נפילת אפים** הוא כדי שיסדר התפלה בג' סדרים (כ) תפלה דמיושב דהיינו עד שמונה עשרה (כ) ואח"כ תפלה דמעומד (ג) אח"כ נפילת אפים כמו שעשה משה רבינו (ערוך השלחן קל"א - ח בשם הטור) והטעם לפי שהתפללנו בכל אופן שיוכל להתפלל

(ב) **ועוד כתב הטור** בשם רב נטרונאי גאון דנפילת אפים רשות ולא חובה אמנם הערוך השלחן (קל"א - ח) כתב דעכשיו ענין גדול הוא שכל ישראל נהגו בזה שוינהו כחובה

II. ההלכות

(א) **תחנון לנשים** - הטעם שאין הנשים נוהגות לומר תחנון עפ"י דעת רב נטרונאי גאון שנפילת אפים היא רשות וממילא אולי אינה אלא כערבית שלא קיבלו עליהן (כלל-ב) או אפשר ככלל-א ואבאר

(ב) **להחסיר תחנון ביארצייט של הצדיק** - עיין בשערים מצויינים בהלכה (כ"ז - ה) שזה דוקא כשמנוחתו הוא באותו עיר עיין ברש"י (יזמות קכ"ז) ועיין בתוספות (זרכות כ"ו) דאע"ג דתפלת ערבית רשות מ"מ אין לכטלה בחנם אמנם עיין בשבת (ק"ט) דכי צורבא מרבנן משלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן ועל זה סומכין הרבה צדיקים שאם אחד מאנשי ביהמ"ד משלים מסכתא אין אומרים תחנון והרב ברוין אמר לי טעם אחר להחסיר מתחנון כי מנהג ספרד הוא לומר י"ג מדות ולזה צריך כוונה גדולה וכיון שאין אנו מכוונים יותר טוב למעט באמירתו אמנם עיין בפסקי תשובות (קל"א - 144) שהביא דברי הנימוקי או"ח שמתרעם מאד על המקילים שלא לומר על כל יומא דהילולא של צדיק שהוא מהדברים שאין להם שיעור ומבטל תחנון והוא עון פלילי ובפרט דלהאר"י ז"ל אמירת וידוי ונפ"א חיובא והם דברים העומדים ברומו של עולם ואנו מזלזלין בהם ועיין בספר תפלה כהלכתה (ט"ו - הערה ל"ז) בשם רב משה שהמתפלל במנין כזה יאמר תחנון לעצמו ואל יחשוש ליוהרא או לא תתגודדו והדברי חיים מצאנו הוסיף רק יום אחד כ"א אדר ובשם האדמו"ר מסאטמאר שמענו דאם מסדר סעודה באותו יומא לא יאמר תחנון אבל בלא זה צריך לומר ופעם אחת דילג הש"ץ על תחנון ואמר קדיש מטעם איזה יא"צ והקפיד ואמר תחנון אחר הקדיש של הש"ץ וכ"כ השו"ת יבי"א (ג - י"א)

(ג) **המתפלל בבית המדרש שיש לו מנהג אחר לתחנון** - אפילו אם המנהג יש בו מקור בפוסקים כגון מנהג הגר"א דסובר דהעיקר דתמיד נופל על יד שמאל (מ"ב ו) יש בו משום לא תתגודדו ולכן המתפלל נוסח אשכנז שמתפלל במנין של נוסח ספרד יפול על פניו לפני והוא רחום וכן להפך וכן ספרדי שמתפלל במנין של אשכנזים יפול על פניו וכן להפך אמנם הנוהג לומר י"ג מדות במנין שאין אומרים יאמר הוידוי בלחש ובלי הכאה על החזה (אג"מ ד - ל"ד)

ד) תחנון קודם ואחר שקיעה - עיין במ"ב (קל"ח - י"ז) דבין השמשות של לילה נוהגין ליפול ובימים שאומרים אבינו מלכנו במנחה יוכל לדלג א"מ כדי ליפול מבעוד יום ויש שחששו להב"י עפ"י הקבלה שהנופל אפים בלילה הרי זה מקצץ בנטיעות ועיין בשו"ת יחיה דעת (ד - ז) שהדבר שנוי במחלוקת בין הגאונים והמקובלים והט"ז (קל"ח - ח) התיר לומר משום ספק ספקא ויש דלא אמרו תחנון במנחה דבעת מנחה כבר שליטת החיצונים יותר משחרית וצריכים ליזהר ביותר דהאומרים תחנון שיהיה בכוונה נכונה (דברי תורה ממונקאטש ג - פ"ג) ומי שמתפלל במנין כזו דלא יפרוש מהם (אשי ישראל כ"ה - מ"ו בשם הגרש"ז אויערבאך)

ה) לא בבית החתן - היינו משעה שנכנס לחופה ויש מקילין אף בשחרית ואפילו יצא אח"כ לביתו או הוא בביהכ"נ בשעת התפלה חלה עליו השמחה (מ"ב כ"ח) אפילו אם הוא כבר התפלל משא"כ מילה בעינן דוקא שיתפלל עמהם אחד מבעלי הברית וכן בשבעת ימי המשתה מעת לעת משעת החופה ודלא כהחזו"א דרק עד כניסתו לחופה אין אומרים

ו) לא בבית הכנסת ביום מילה - אף שאין מתפללין שם הבעלי ברית דהיינו אבי הבן והסנדק והמוהל ולא המוציא והמביא התינוק (מ"ב כ"ז) דאינו נקרא בעלי ברית

ז) יש בין מתפללי ביהכ"נ מוהל מפורסם - ויש ברית כמעט בכל יום יש שהורו שנכון מאד שיצא חוץ לביהכ"נ לפני שהש"ץ מסיים חזרת הש"ץ (פ"ת י"ח)

ח) ספר תורה לתחנון - יש אומרים דאין נפילת אפים אלא במקום שיש ארון וס"ת כתוכו אבל בלא זה אומרים בלא כיסוי פנים (רמ"א ז) וטעם הדבר דכתיב ויפול על פניו ארצה לפני ארון ה' (יהושע ז - ו) ויש נופלים אע"פ שאין ס"ת שם (פ"ת י בשם האר"י ז"ל) וכיון שנפילת אפים שלנו אינה בנפילת ארצה כזמניהם יש מקילין בס"ת פסולה וגם בחדר שיש ספרים אומרים נ"א

ט) חינוך קטנים בחדר שאין ס"ת - עיין באג"מ (ה - כ - ה) דאסור לחנך באופן שהוא שלא כדין מ"מ יש מתירים אפילו בלא ס"ת כנ"ל מ"מ טוב שיהיה ס"ת שאיכא עדיפות לכל תפילה שיהיה ס"ת ותפילת קטנים חשובה מאד לפני הקב"ה ואיכרא אינו ברור שיש חיוב חינוך לנפילת אפים (ע"ש)

י) שלא ישנה מן המנהג - עיין באג"מ (ה - כ - ט) שנפל על שני ידיו כמו כרוכה זה בזה שלא ישנה ממנהג הרמ"א ואבאר ובירושלים אין צריך ס"ת שהוא מקום שמיוחד לתפלה (אג"מ יו"ד ג - קכ"ט) ואסור להניח ס"ת בארון שאינו מוסגר במנעול חזק (אג"מ ד - כ"ח - ח)

נפס לפלו נשאת ר' אשה יצחק ב"ר שאול הלוי ע"ה